

**TURIZM: HINDISTONNING TARIXIY DUNYOSINI SAQLASH TURISTIK INFRATUZILMASINI
MADERNIZATSIYA QILISH TAJRIBASI****Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li**Qo'qon Universiteti Xalqaro turizm va
iqtisodiyot kafedrası o'qituvchisilionslar9233@gmail.com**Qodirova Durdona**Qo'qon universiteti Mehmonxona va
turizmni boshqarish yo'nalish talabasidurdonaqodirova123@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tezis Hindistonning tarixiy dunyosini saqlash va turistik infratuzilmani modernizatsiya qilish masalalarini tahlil qilishga qaratilgan. Hindistonning boy tarixiy merosi, o'zining qadimiy obidaları va madaniy joylari bilan dunyo miqyosida mashhurdir. Biroq, bu merosni saqlash va zamonaviy turizm ehtiyojlariga moslashtirishda bir qancha muammolar yuzaga kelmoqda. Tezisdagi Hindistonning tarixiy joylarini saqlashning dolzarbligi, saqlash siyosatlari, moliyaviy va ekologik qiyinchiliklar, shuningdek, turizm infratuzilmasining modernizatsiyasi jarayonlari batafsil tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Hindiston, Tarixiy meros, Turizm, Saqlash siyosati, Dunyo merosi, YUNESKO, Barqaror turizm, Ekologik saqlash, Madaniy meros,

Kirish. Hindistonning tarixiy obidalarini saqlash va turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilish o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash uchun zarur choralar ko'rsatiladi. Bu jarayonlarda, nafaqat ekologik va madaniy saqlash, balki turizm sohasining o'sishi hamda infratuzilma rivojlanishini ham hisobga olish kerak. Tezishda o'rganilgan metodologiyalar, jumladan sahada kuzatish, so'rovlar va intervyular, Hindistonning tarixiy obidalarini saqlash va turizm infratuzilmasini rivojlantirishda yuzaga keladigan muammolarni chuqur tahlil qilish imkonini berdi.

Hindistonning tarixiy merosini saqlash va turizmni barqaror rivojlantirishda yangi investitsiyalar, raqamli texnologiyalar va ekologik barqarorlikka asoslangan strategiyalar ishlab chiqish zarur. Tezistagi tavsiyalar, turizmni rivojlantirishda madaniy va ekologik muvozanatni ta'minlash, mahalliy jamoatlarni jalb qilish va xalqaro hamkorlikni kuchaytirishni ko'zda tutadi.

Bu ilmiy ish Hindistonning global turizm sanoatiga qanday hissa qo'shish mumkinligini va tarixiy joylarning saqlanishini ta'minlashni o'rganishga qaratilgan.

Hindistonning tarixiy merosi, uning turizm sanoatining asosiy poydevori bo'lib, nafaqat Hindiston, balki butun dunyo uchun muhim madaniy va tarixiy ahamiyatga ega. Hindistonning qadimiy obidaları, arxitekturası va madaniy merosi dunyo bo'ylab sayyohlarni o'ziga jalb qiladi. Shunga qaramay, bu obidalarni saqlash va turizm ehtiyojlariga moslashtirish borasida ko'plab qiyinchiliklar mavjud. Bugungi kunda Hindistonda turizm sanoati tez sur'atlarda rivojlanmoqda, ammo bu rivojlanishning davomiyligini ta'minlash uchun tarixiy joylarni saqlash va zamonaviy infratuzilma yaratish zarur.

Hindistonning tarixiy joylarini saqlash va turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilish masalalarini tahlil qiladi. Tezisdagi asosiy maqsad – Hindistonning tarixiy dunyosini saqlash va zamonaviy turizm infratuzilmasi o'rtasidagi muvozanatni qanday ta'minlash kerakligini o'rganishdir. Ushbu masala global ahamiyatga ega, chunki Hindiston turizmi butun dunyo bo'ylab yirik iqtisodiy tarmoq bo'lib, uning rivojlanishi, saqlanishi va modernizatsiya qilinishi yanada dolzarb ahamiyat kasb etadi

Asosiy qism: Hindistonning tarixiy merosi, dunyoning eng qadimiy va boy madaniyatlaridan biri sifatida mamlakatning xalqaro nufuzini shakllantiradi. Turizm, Hindiston iqtisodiyoti uchun muhim sohalardan biri hisoblanadi va tarixiy obidalar bu sohada katta rol o'ynaydi. Har yili millionlab turistlar mamlakatning turistik markazlarini ziyorat qilib, o'zlarining madaniyatini va tarixiy boyligini o'rganadilar.

Hindiston qadimiy sivilizatsiyalar beshigi bo'lib, uning hududida turli davrlarga oid minglab tarixiy yodgorliklar mavjud. Bu obidalar nafaqat Hindistonning boy madaniy merosi, balki jahon tamadduni uchun ham katta ahamiyatga ega. Xususan, Taj Mahal, Qutb Minorasi, Ajanta va Ellora g'or ibodatxonalari, Konark Quyosh ibodatxonasi, Jaipur va Agra qal'alari kabi obidalar YUNESKOning Jahon merosi ro'yxatiga kiritilgan va Hindistonning turizm salohiyatini belgilab beradi.

Hindistonning tarixiy obidalari quyidagi jihatlari bilan ajralib turadi. **Madaniy va san'at nuqtayi nazaridan ahamiyati** – O'ymakorlik san'ati, rang-barang naqshlar va arxitektura uslublari Hindiston tarixiy merosining jahon madaniyatiga qo'shgan hissasini namoyish etadi. **Iqtisodiy jihatdan hissasi** – Hindiston iqtisodiyotida turizmning ulushi sezilarli bo'lib, mamlakat yalpi ichki mahsulotining 9-10% ini tashkil qiladi. Tarixiy obidalar sayyohlik sohasining asosiy tayanchi hisoblanadi. **Ilmiy va arxeologik ahamiyati** – Arxeologik qazilmalar orqali o'rganilgan qadimiy shaharlar va ibodatxonalar Hindiston sivilizatsiyasi haqida muhim ma'lumotlar taqdim etadi. Hindistonning madaniy merosi ko'plab sayyohlarni o'ziga jalb qilgani sababli, bu joylarni saqlash va infratuzilmasini rivojlantirish mamlakat turizm sohasining barqarorligini ta'minlashda katta rol o'ynaydi.

Biroq, Hindistonning tarixiy obidalari va madaniy merosi saqlanishi kerak, chunki so'nggi o'n yilliklarda sanoatlashuv, urbanizatsiya va sayyohlarning ortib borishi sababli bu joylar jiddiy tahdidlarga duch kelmoqda. Ekologik ifloslanish, iqlim o'zgarishlari va haddan tashqari turizm, Hindistonning tarixiy obidalarini yo'q qilish xavfi ostida qoldirmoqda. Shuningdek, moliyaviy cheklovlar va saqlash ishlari uchun zarur bo'lgan resurslarning yetishmasligi bu jarayonni sekinlashtiradi. Hindistonda sanoatlashuv va shaharlarning kengayishi bilan birga, tarixiy obidalarga nisbatan ekologik tahdidlar ortmoqda. Masalan: **Taj Mahal** – Atmosfera ifloslanishi natijasida uning marmar qoplamasi sarg'aygan. Havo ifloslanishini kamaytirish uchun hukumat "Yashil zona" strategiyasini ishlab chiqmoqda. **Ajanta va Ellora g'or ibodatxonalari** – Bu yodgorliklar tabiat hodisalari va namlik tufayli yemirilmoqda. Arxeologlar tomonidan maxsus himoya choralari ko'rilgan bo'lsa-da, muammo haligacha dolzarb. **Konark Quyosh ibodatxonasi** – Dengiz suvi ta'siridan bu ibodatxonaning ba'zi qismlari yemirilgan.

Turizmning ko'payishi natijasida, tarixiy obidalar va madaniy joylar ko'proq tashrif buyurilmoqda. Biroq, turistlar sonining ortishi, bu joylar uchun zararli bo'lishi mumkin, ayniqsa, qadimiy inshootlarning aşınması yoki noto'g'ri foydalanishlariga olib kelishi mumkin.

Turistlar sonining ortishi yodgorliklarning tabiiy holatini buzish xavfini tug'diradi. Masalan: **Jaipur qal'asi va Agra Fort** – Har kuni minglab sayyohlar tashrif buyuradi, bu esa devorlar va yo'laklarning tez eskirishiga olib keladi. **Qutb Minorasi** – Sayyohlar tomonidan tarixiy devorlarning yuzasiga yozuvlar yozilishi va o'ymakorlik ishlarining shikastlanishi jiddiy muammolardan biri hisoblanadi. Bunday muammolarni bartaraf etish uchun Hindiston hukumati sayyohlik obyektlariga tashrif buyurish kvotalarini joriy etish va tarixiy joylarni elektron monitoring qilish tizimlarini ishlab chiqish choralari ko'rmoqda.

Hindiston hukumati va xususiy sektordan ajratilayotgan mablag'lar saqlash ishlari uchun yetarli bo'lmasligi mumkin. Bu masala, ayniqsa, chekka va rivojlanmagan hududlarda mavjud bo'lgan tarixiy yodgorliklar uchun muhimdir.

Turistik infratuzilma – bu turistlarning tajribasini yaxshilash va ularning harakatlarini soddalashtirish uchun zarur bo'lgan barcha inshootlar va xizmatlarning majmuasidir. Hindiston, turizmning o'sishi va tarixiy obidalarni saqlashni modernizatsiya qilish uchun bir qancha

islohotlarni amalga oshirmoqda. Shuningdek, mamlakatda turizm infratuzilmasining modernizatsiyasi nafaqat sayyohlar uchun qulaylik yaratadi, balki bu sektordagi iqtisodiy o'sishni ta'minlashga ham yordam beradi.

Ayniqsa, kichik va kam tanilgan tarixiy yodgorliklar moliyaviy muammolar tufayli unutilib ketmoqda. Masalan, Odisha shtatidagi ba'zi ibodatxonalar va Gujaratning qadimgi shaharlarida saqlash ishlari sust borayotgani kuzatilmoqda.

Bundan tashqari: Hindistonning yirik turistik markazlariga sayohat qilishni osonlashtirish uchun tezkor temiryo'l va havo yo'llarini rivojlantirish zarur. Yangi temiryo'l liniyalari va tezkor transport tizimlari, turistlarning qulay va xavfsiz sayohat qilish imkoniyatlarini yaratadi. Havo yo'llaridagi kengayish, ayniqsa, xalqaro turizmni qo'llab-quvvatlash uchun muhimdir.

Shuningdek: Raqamli texnologiyalarni joriy qilish sayyohlarning tajribasini yaxshilaydi. Mobil ilovalar, interaktiv xaritalar, virtual turlar va boshqa raqamli xizmatlar, turistlarga tarixiy obidalar haqida batafsil ma'lumot olish imkoniyatini taqdim etadi. Raqamli texnologiyalar, shuningdek, tarixiy obidalar va muzeylarni saqlashga ham yordam beradi.

Hindiston turizm infratuzilmasini rivojlantirish bo'yicha quyidagi yo'nalishlarda ishlamoqda: **Tezkor temir yo'llar** – Hindiston hukumati "Golden Quadrilateral" loyihasi doirasida Dehli, Mumbai, Chennai va Kolkata shaharlari o'rtasida tezkor poyezd tizimini joriy qilmoqda. **Xalqaro aviatsiya** – Hindistonda 100 dan ortiq xalqaro aeroport mavjud bo'lib, mamlakat sayyohlar uchun qulay transport infratuzilmasini rivojlantirishga e'tibor qaratmoqda.. Hindiston turizm infratuzilmasini rivojlantirishda xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilmoqda. **YUNESKO, Global Heritage Fund, World Monuments Fund** kabi tashkilotlar mamlakatga texnik va moliyaviy yordam ko'rsatmoqda. Shuningdek, Hindiston turizmni rivojlantirish uchun quyidagi yo'nalishlarda xalqaro hamkorlikni kengaytirish maqsadida ish olib bormoqda. **Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish** – Xususiy kompaniyalarga tarixiy obidalarni saqlash bo'yicha loyihalarga investitsiya kiritish imkoniyati yaratildi. **Global turizm forumlari** – Hindiston turizm va madaniyat sohasida xalqaro simpoziumlar va anjumanlarda faol ishtirok etmoqda. Bu turdagi hamkorlik nafaqat Hindistonning tarixiy joylarini saqlashga yordam beradi, balki dunyo miqyosida madaniy merosni himoya qilishni yanada samarali qilish imkonini beradi.

Hindistonning tarixiy dunyosini saqlash va turistik infratuzilmasini modernizatsiya qilish jarayonlarini yanada samarali amalga oshirish uchun quyidagi tavsiyalarni keltirish mumkin:

Moliyaviy resurslarni kengaytirish: Tarixiy obidalarni saqlashga ajratiladigan mablag'larni oshirish va xususiy sektorni ham bu jarayonga jalb qilish zarur. **Mahalliy jamoalarni qo'llab-quvvatlash:** Mahalliy aholining turizm va tarixiy obidalarni saqlashdagi roli muhimdir. Mahalliy aholi o'z hududlarida madaniy merosni saqlashga yordam berishi kerak. **Barqaror turizmni rivojlantirish:** Hindistonning tarixiy yodgorliklarini saqlash bilan birga barqaror turizmni rivojlantirish kerak. Ekoturizmni qo'llab-quvvatlash orqali tabiiy va madaniy resurslarni himoya qilish mumkin.

Bu chora-tadbirlar Hindistonning tarixiy merosini kelajak avlodlarga yetkazish va turizm sohasini jadal rivojlantirishga xizmat qiladi.

Xulosa: Hindistonning tarixiy dunyosini saqlash va turistik infratuzilmasini modernizatsiya qilish jarayonlari yanada kengaytirilishi kerak. Mamlakatning madaniy merosini saqlash, sayyohlar uchun qulay va barqaror infratuzilma yaratish, investitsiyalarni jalb qilish va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish Hindistonning global turizm bozorida raqobatbardoshligini oshiradi va uning tarixiy boyliklarini kelajak avlodlarga yetkazib berishga imkon yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. **UNESCO World Heritage Centre** (2021). "India: World Heritage Sites." YUNESKO. <https://whc.unesco.org/en/statesparties/in>

2. **Chakravarti, A.** (2017). "The Challenges of Heritage Preservation in India." *Journal of South Asian Studies*, 25(4), 112-128.
3. Gulomkodiroya, M. S. Qizi. (2024). A STUDY ON VARIOUS E-RECRUITMENT TOOLS AND ITS EFFECTIVENESS FOR RECRUITMENT. *QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 10(10), 32-34. <https://doi.org/10.54613/ku.v10i10.902>
4. Gulomkodiroya Mamura Saydumarxon qizi. (2024). A STUDY ON SAFETY MEASURES IMPLEMENTED BY LE ROMA GARDENIA RESORT (VRS INFRA) DURING THE COVID-19 PANDEMIC. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 12(2), 78-84. Retrieved from <https://giirj.com/index.php/giirj/article/view/6446>
5. Tojiyeva, M. M. (2024). O 'QUVCHILAR BILIMINI OSHIRISHDA OLIMPIADA MASALALARINI O 'QITISHNING AHAMIYATI. *Kokand University Research Base*, 444-448.
6. Tajiyeva, M. M. (2022). SOCIO-ECONOMIC SYSTEM OF SMALL BUSINESS THEORETICAL VIEWS OF SCIENTISTS IN DEVELOPMENT. *A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal*, 55-59.
7. Yuldasheva Nilufarxon a'zamjon qizi, (2024) [XULQ-ATVOR MOLİYASINING ASOSLARI VA UNING INVESTORLARNING QAROR QABUL QILISHDAGI O'RNI](https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/510) University Research Base, 2024 Retrieved from: <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/510>
8. THE ESSENCE OF CUSTOMER RELATIONSHIP MANAGEMENT SYSTEMS, DEVELOPMENT THEORIES. (2025). *International Conference on Economics, Finance, Banking and Management*, 102-111. <https://econferences.com/index.php/6/article/view/491>
9. Gulomkodiroya, M., & Valiyeva, L. O. qizi. (2024). O'ZBEKISTONDA EKSTREMAL TURIZMNI RIVOJLANTIRISH. *QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 12, 90-92. <https://doi.org/10.54613/ku.v12i.996>
9. FACTORS INFLUENCING CUSTOMER RELATIONSHIP MANAGEMENT STRATEGIES IN SMALL BUSINESS OPERATIONS AND THEIR SPECIFIC CHARACTERISTICS. (2025). *International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences*, 44-51.
10. Mexmonaliyev, U. (2024). ICHKI AUDITNI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY OMILLARI. *University Research Base*, 277-279. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/515>
11. Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li. (2024). ICHKI AUDITNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI. *University Research Base*, 810-811. Retrieved from <https://sc>
12. Melibaeva Gulxon Nazrullaevna. (2023). AN OVERVIEW OF THE FUNCTION OF HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN EMPLOYEE PERFORMANCE AND MOTIVATION. *QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 9(9), 117-121. <https://doi.org/10.54613/ku.v9i9.850>
13. Aliyevich, Y. A. (2023). O 'ZBEKISTON IQTISODIY SHAROITIDA INSON RESURLARIDAN FOYDALANISHDAGI FAOLIYAT TURLARI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 1, 76-78.
14. Yusupov Abbosxon Aliyevich. (2023). METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF USING HUMAN RESOURCES IN THE ACTIVITY OF SMALL
15. O'G'li, U. O. M. (2024). SMART TEXNOLOGIYALARNING TURIZM RIVOJLANISHIGA TA'SIRI. *Raqamli iqtisodiyot (Цифровая экономика)*, (6), 132-141.
16. Umarov, O., & To'xtanazarova, M. (2024). MADANIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 11, 37-40.
17. Omonjon, U. (2024). ILMIY TURIZM VA UNING YEVROPA DAVLATLARIDA RIVOJLANISHI. *Kokand University Research Base*, 940-943.
18. Turanboyev Boburjon Qodirjon o'g'li. (2024). DAVLAT SOLIQ SIYOSATIDA EKOLOGIK SOLIQLARNI JORIY ETISH ORQALI TABIIY RESURLARDAN SAMARALI